

УДК 316

doi: 10.15421/171759

Ідеологічний дискурс гендерної нерівності в феміністичній соціології

О.І. Пархоменко

Класичний приватний університет, Запоріжжя, Україна

Статтю присвячено проблемі співвідношення теоретико-методологічних засад та ключових положень дискурсу гендерної нерівності в соціології гендеру. Автором констатовано, що проведений аналіз ідеологічного аспекту гендерного дискурсу початку ХХІ століття є зорієнтованим на пошук сучасної гендерної ідеології егалітаризму та толерантності, яка могла б вкоренитися в менталітеті різних суспільств. Аналіз взаємозв'язку різних ідеологій і культури дозволяє стверджувати, що будь-яка ідеологія тільки тоді може виконувати свою позитивну функцію, коли вона спирається на цінності певної культури. В іншому випадку вона не отримує соціальної підтримки.

У рамках дослідження ідеологічного аспекту гендерного дискурсу в феміністичній соціології стає очевидним, що в процесі гендерної соціалізації чоловік і жінка проходять доідеологічний (до повноліття) і постідеологічний етапи. На цьому шляху в декількох напрямках (правовому, економічному, релігійному) формуються ціннісні гендерні орієнтації, відбувається засвоєння гендерних норм і їх оцінка, і тільки в подальшому відбувається зміна гендерної поведінки та набуття гендерної компетентності.

У статті визначено, що для сучасного світу є характерною поліваріантність культур і моделей гендерної соціалізації. В феміністичній соціології прийнято виділяти три базові типи гендерних ідеологій і відповідних їм моделей гендерної соціалізації: а) патріархальна гендерна ідеологія і соціалізація, які характеризуються відсутністю усвідомленості, значущих змін, почуттям наступності життя, автоматичним засвоєнням поведінкових реакцій, що відповідають всім стандартам цієї культури; б) модерністська гендерна ідеологія і соціалізація характеризуються такою переважаною моделлю поведінки, як прийняття нових норм поведінки, активністю і самостійністю в жіночій поведінці, дорослі можуть вчитися у дітей, діти намагаються виробляти свій стиль поведінки, який різниться щодо поведінки їхніх батьків, конфліктом поколінь, великою соціальною мобільністю; в) сучасна гендерна ідеологія і соціалізація характеризуються тим, що майбутнє для обох статей є непрогнозованим і некерованим, відсутністю взаєморозуміння між батьками і дітьми, відмінністю гендерних стандартів батьків та дітей. Для сучасної гендерної ідеології та моделі соціалізації є характерною також поліваріантність виділених нами стереотипів гендерних відносин (патріархальні, фемінні, партнерські і еkleктичні), відсутність чіткого превалювання гендерних стереотипів і їх комбінації.

Ключові слова: гендер; гендерна нерівність; феміністична соціологія; гендерний дискурс; гендерна ідеологія; гендерна соціалізація.

Ideological discourse of gender inequality in feminine sociology

O.I. Parkhomenko

Classical private university, Zaporozhye, Ukraine

The article is devoted to the issue of theoretical and methodological principles and key provisions of the discourse of gender inequality in feminine sociology. It has been stated by the author that the analysis of the ideological aspects of gender discourse, which appeared at the XXI century, is oriented to the search of contemporary gender ideology of egalitarianism and tolerance that would take root in the mentality of different societies. Analysis of ideas of different ideologies and cultures suggests that any ideology can only perform a positive function when it is based on the values of the culture. Otherwise it does not receive social support. The study of the ideological aspects of gender discourse in feminist sociology has shown that in the process of gender socialization man and woman should pass pre-ideological (before adulthood) and post-ideological stages. In such situation, gender orientation values are formed in several ways (legal, economic, religious), gender norms influence the assimilation and evaluation, and only subsequently change the gender behavior and gender acquiring competence.

It has been stipulated in the article that the modern world is characterized by multivariate cultures and patterns of gender socialization. In feminist sociology it has been decided to allocate three basic types of gender ideologies and their corresponding patterns of gender socialization: a) patriarchal gender ideology and socialization, which are characterized by a lack of awareness, significant changes, a sense of continuity of life, self-mastery behaviors that meet all standards of culture; b) modernist gender ideology and socialization, characterized by such prevailing model of behavior as the adoption of new norms of behavior, activity and independence in women's behavior, adults can learn from children, children try to develop their own style of behavior that is different from the behavior of their parents, conflict of generations, lots of social mobility; c) contemporary gender ideology and socialization, characterized by the fact that the future for both sexes is unpredictable and

Цитування даної статті: Пархоменко О.І. Ідеологічний дискурс гендерної нерівності в феміністичній соціології / О.І. Пархоменко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 4(144). – С. 41-47.

Citation of this article: Parkhomenko, O.I., 2017. Ideolohichnyy dyskurs hendernoyi nerivnosti v feministychniyi sotsiolohiyi [Ideological discourse of gender inequality in feminine sociology]. Scientific and theoretical almanac «Grani» 20; 4(144), 41-47. doi: 10.15421/171759 (in Ukrainian).

Peer-reviewed; approved and placed: 09.03.2017

uncontrollable, the lack of understanding between parents and children; gender differences standards for parents and children. For modern ideology and gender socialization patterns characteristic have also been found out from multivariate stereotypes of gender relations (patriarchal, feminine, eclectic and partnerships), lack of a clear prevalence of gender stereotypes and combinations.

Keywords: gender; gender inequality; feminist sociology; gender discourse; gender ideology; gender socialization.

Идеологический дискурс гендерного неравенства в феминистичной социологии

О.И. Пархоменко

Классический приватный университет, Запорожье, Украина

Статья посвящена проблеме соотношения теоретико-методологических оснований и ключевых положений дискурса гендерного неравенства в социологии гендера. Автором констатировано, что проведенный анализ идеологического аспекта гендерного дискурса начала XXI века является ориентированным на поиск современной гендерной идеологии эгалитаризма и толерантности, которая укоренилась в менталитете различных обществ. Анализ взаимосвязи различных идеологий и культур позволяет утверждать, что любая гендерная идеология только тогда может выполнять свою положительную функцию, когда она опирается на ценности определенной гендерной культуры. В противном случае она не получает социальной поддержки.

В рамках исследования идеологического аспекта гендерного дискурса в феминистической социологии становится очевидным, что в процессе гендерной социализации супруги проходят доидеологический (до совершеннолетия) и постидеологический этапы. На этом пути в нескольких направлениях (правовом, экономическом, религиозном) формируются ценностные гендерные ориентации, происходит усвоение гендерных норм и их оценка, и только в дальнейшем происходит изменение гендерного поведения и приобретения гендерной компетентности.

В статье определено, что для современного мира характерна поливариантность культур и моделей гендерной социализации. В феминистической социологии принято выделять три базовых типа гендерных идеологий и соответствующих им моделей гендерной социализации: а) патриархальная гендерная идеология и социализация, которые характеризуются отсутствием осознанности, значимых изменений, чувством преемственности жизни, автоматическим усвоением поведенческих реакций, отвечающих всем стандартам этой культуры; б) модернистская гендерная идеология и социализация характеризуются такой преобладающей моделью поведения, как принятие новых норм поведения, активности и самостоятельностью в женском поведении, взрослые могут учиться у детей, дети пытаются производить свой стиль поведения, который отличается относительно поведения их родителей, конфликтом поколений, большой социальной мобильностью; в) современная гендерная идеология и социализация характеризуются тем, что будущее для обоих полов является непрогнозируемым и неуправляемым, отсутствием взаимопонимания между родителями и детьми; отличием гендерных стандартов родителей и детей. Для современной гендерной идеологии и модели социализации характерна также поливариантность выделенных нами стереотипов гендерных отношений (патриархальные, феминные, партнерские и эклектичные), отсутствие четкого превалирования гендерных стереотипов и их комбинаций.

Ключевые слова: гендер; гендерное неравенство; феминистическая социология; гендерный дискурс; гендерная идеология; гендерная социализация.

Постановка проблемы. Система сучасних соціальних відносин конституюється і конструюється за допомогою різноманітних взаємін і взаємодій, що стосуються найрізноманітніших сфер життя суспільства. Реальністю цієї системи є і ментальні конструкти (стереотипи, цінності, норми, установки, ідеали), що характеризують таку сторону організації життя суспільства, які історично складаються в економічному, політичному, релігійному, етносоціальних, соціокультурному просторі відносин між статями.

Динамічність зазначених ментальних конструктів, на наш погляд, найбільш адекватно виражається в гендерному дискурсі. Під гендерним дискурсом, у відповідності зі сформованою теоретико-методологічною традицією, тут і далі в найширшому сенсі будемо розуміти презентацію гендерних взаємодій, гендерних ролей і гендерних цінностей у всіх аспектах і формах системи соціальних відносин. Згідно з цим, гендерний дискурс – це спосіб презентації гендерної культури та соціогендерної структури в соціальній комунікації.

Різні соціальні верстви, етнічні групи, політичні партії продукують ідеологічно значущі дискурси, ба-

жаючи позиціонувати і захистити свої інтереси (або шляхом підтримки існуючого порядку, або шляхом його зміни). Таким чином, дискурсивна практика не тільки сприяє відтворенню соціального і політичного порядку, а й бере участь в процесах соціальної трансформації.

Робота передбачає дослідження підстав конструювання особливого типу дискурсу – гендерного дискурсу, що характеризує типові форми соціальної комунікації представників різних статей. Це пов'язано з тим, що вони диференціюються в різних сферах соціального життя; відповідно до цього представляється можливим дослідження соціально-комунікативної взаємодії двох статей в окремих видах інституційного дискурсу: політично-правового, економічного, ідеологічного, педагогічного, соціокультурного.

Гендерні дискурси варіюються в залежності від культурно-історичного часу і простору. Образи кращого і бажаного, належного і неналежного, прийнятного і неприйнятного для гендерних відносин у сучасному суспільстві істотно трансформувалися. В даний час гендерний вимір отримують всі рівні суспільства, тому категорія «гендер» виявляється у фо-

кусі уваги різних наук. Феномен гендерного дискурсу, будучи міждисциплінарним за своїми базовими властивостями, цікавить і представників соціальної філософії, соціології, соціальної психології, культурології, економічної і юридичної наук.

Метою дослідження є визначення особливостей дискурсу гендерної нерівності в феміністичній соціології. Завданнями статті є: 1) визначення теоретико-методологічних засад дискурсу гендерної нерівності; б) визначення ключових положень дискурсу гендерної нерівності.

Не визначена наукова проблема, якій присвячено статтю. Статтю присвячено проблемі співвідношення теоретико-методологічних засад та ключових положень дискурсу гендерної нерівності в соціології гендеру.

Аналіз досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання наукової проблеми. Фемінізм було сформовано в руслі утопічного соціалізму Сен-Симона, Ш. Фур'є, Р. Оуена, якими було впроваджено в дискурс термін «фемінізм» [4; 8].

О. де Гуж, М. Уолстоун Крафт, Т. фон Гіпель працювали над статтями та монографіями, у яких було маніфестовано ідеологічні вимоги подолання гендерного гноблення жіноцтва в умовах патріархату. Фундатором гендерного фемінізму може вважатись Ф. Енгельс, праця якого («Походження сім'ї, приватної власності і держави») дозволила визначити гендерне насильство чоловіцтва над жіноцтвом як одну з найархаїчніших форм соціального гноблення у світовій історії [12].

Означена теза стала універсальним гаслом феміністичного дискурсу гендерної рівності, який приховував дискурс влади. Енгельс, окрім формулювання сакраментальної теорії доісторичного безкласового суспільства (первісного соціалізму), веде мову про первісний матриархат як суспільство домінуючих жінок. Це дозволило вести мову про те, що патріархат був не завжди, а отже, мала місце епоха панування жінок та чоловічої сервільності. Отже, фемінізм можна вважати різновидом марксизму та комунізму, тобто, однією з тоталітарних ідеологій відновлення расової вищості жіноцтва над чоловіцтвом.

Від початку свого існування метою фемінізму ніколи не було встановлення рівноправності статей, що може легко бути доведеним на конкретних прикладах. Феміністичний дискурс рівності є легітимацією привілейованого становища жінок, а весь період історії, в якому панували чоловіки і все те, що було створено чоловіками, має бути нещадно зруйнованим або «відреформованим». Але ці справжні цілі не завжди ясно визначалися і правильно сприймалися, оскільки ще сто років тому фемінізм був частиною революційних рухів, для учасників яких руйнування старого світопорядку було самоочевидністю. За флером пасіонарності і пристрасних афірмацій аспекти жіночих привілеїв не вирізнялися. Історія залишила в основному лише образ суфражисток, жінок, які боролися за рівні виборчі права для жінок. При цьому самі феміністки приховували те, що їх основним завданням було, все-таки, досягнення гендерної влади над чоловіками. План-максимум включав отримання, опісля

здобуття феміністками права голосу, політичної влади в суспільстві. Крах подібних сподівань став одним із перших чинників згасання фемінізму, який відразу зійшов нанівець опісля першої хвилі фемінізму в ХХ ст.

Боротьбістський образ фемінізму як ідеології гендерного егалітаризму мав камуфлювати швидке завоювання жіночих прав та феміністичний лобізм, як і паталогічну владолюбність. Той самий «справжній фемінізм», ідеологічні постулати якого було сформульовано Енгельсом, залишився в основному на папері.

Ситуація істотним чином зазнала змін внаслідок жертв Другої світової війни та виникнення дефіциту чоловіцтва, що частково дезактуалізувало феміністичні гасла і посприяло згортанню феміністичного сексизму, як і підвищенню привабливості традиційного патріархату. Останнє було зумовлене досить істотним погіршенням умов побуту та праці жінок, часто змушених працювати на оборонних підприємствах, що дало багатьом з них реалістично оцінити власні можливості і відчутти на собі всі переваги чоловічих соціальних ролей.

З іншого боку, феміністки отримали сатисфакцію у вигляді бонусу влади і зміни стандартів соціально-правового та сімейного регулювання на користь жінок, включаючи право на аборти, право на залишення дитини із матір'ю на випадок розлучення, право на впровадження практик масового переслідування чоловіків за «неналежну сексуальну поведінку».

Другу хвилю фемінізму можна вважати сумациєю феміністичного сексизму, наркотизму та лівого молодіжного радикалізму. Йдеться, зокрема, про працю Б. Фрідан «Жіноча містика» [11], у якій з позиції марксистського фемінізму критично аналізувалося капіталістичне суспільство із його мерзенними вадами. До ліворадикальної хвилі фемінізму долучилися панки, рокери, представники емо-організацій тощо.

У працях М. Фуко відбувається остаточне заперечення статевих відмінностей як таких, а сама стаття інтерпретується як результат підступності і вікового насильства патріархату в цілому і чоловіків зокрема [10]. Тому, за умови гендерного реформування, спираючись на дослідження М. Мід, цілком можливим стає знищення статевих відмінностей, які, за переконанням феміністок, є головним чинником позиціонування жінок як істот другого ґатунку. І хоча висновки з досліджень М. Мід були вже на той час визнані помилковими, або ж просто спростованими, це анітрохи не збентежило феміністок. Вони і далі приймали для себе в якості істини тільки те, що не розходилося з їх ідеологічними постулатами [5; 10].

Отже, в 70-х р. ХХ ст. було сформульовано ядро ідеології та феміністичного дискурсу рівності: а) патріархальний сексизм є формою чоловічого домінування над жінками, який уможливило прирівнювання їх до узалежнених і віктимізованих істот, позбавлених людських прав; б) патріархальне насильство прийшло на заміну ідилії матриархального миру і рівності, чому є відповідні «історичні докази». І в наш час, досить лише створити відповідні умови, – і матриархат стане новим соціогендерним життєустроєм; в) гендер

є патріархальним інструментом гноблення жінок, а тому потребує деконструкції.

Програма перебудови гендерних відносин включала загальну трудову повинність для жінок поза сім'єю, сім'ї, яка раз і назавжди проголошувалася інструментом патріархату, створеним для гноблення жінок. Жінка мала полишити сім'ю і зректися сценарію сімейного рабства, віддавши перевагу трудовій самореалізації, наслідком чого мала стати соціальна та фінансова незалежність від чоловіків і деконструкція патріархальної гендерної моделі. Хоча декларативно прихильниці феміністичної соціології завжди висловлювалися за свободу вибору для жінок, трудовий егалітаризм розширювався до соціального егалітаризму і надання соціальних пільг, які б уможливили подання домашньо-виховної діяльності із навчально-професійним самозростанням жінок.

Далі наступ розгортався в напрямку відкидання гендерного егалітаризму та формування ідеології гендерних привілеїв жіноцтва, чим тотально спростовувався феміністський міф про егалітарні гендерні ідеали. Одним з найперших здобутків радикализованого фемінізму стало впровадження в шлюбно-сімейне законодавство вимог щодо надання жінкам привілеїв щодо опіки над дітьми та їх переважному залишенні із матерями при розлученнях. Феміністична боротьба перетворилася, по суті, на феміністичний лобізм та феміністичний PR.

Наприклад, таким посилом феміністок було отожднення жінок із пригнобленими расово-антропологічними спільнотами («жінка-нігер»), відбувалося під аранжування егалітаристичного дискурсу щодо вирівнювання жінок за статусом з неграми і поширення на них тих самих пільг і програм соціального захисту. Жінки і негри відтепер мали б розглядатися як два рівних класи, що піддавалися однаково пригнобленню.

У ті ж сімдесяті роки в західній культурі поширювалася епідемія легітимації абортів. Відтепер право і бажання жінки вартувало більше аніж життя ненародженої дитини. Значення ролі чоловіка як батька істотно занижувалося, оскільки від нього відтепер не залежало зовсім нічого, зароджувалася нова ера матріархату.

Досягнення означених первинних цілей стало засадничим для подальшої експансії фемінізму у векторі активного наступу на права чоловіків. До восьмидесятих років в американських мас-медіа вже склалося стійке феміністичне лобі, яке було готовим до просування будь-яких феміністично-сексистських законопроектів і формування феміністично-заангажованої цензури.

Ключовим вектором феміністичної експансії стало цензурування порно-відеопродукції. Сам рух ожорсточення цензурних практик в цьому сегменті інформаційного простору зініціювала А. Дворкін, праця якої стала бестселером для консервативно-заангажованих прозелітів [3].

У контексті консервативно-заангажованої цензури порнографія стала табуватися як різновид гендерного насильства та середовище провокативних стимулів кримінальної поведінки в сексуальній сфері.

А. Дворкін розробила один із законопроектів щодо заборони порно-відеопродукції.

У самому законопроекті на рівні дискурсу та законодавчих норм відбулося отожднення порнографії і сексуального насильства, сексу і насильства чоловіків над жінками, що стало прологом до кампанії дифамації звичайної статевої поведінки чоловіків як сексистської та переорієнтування роботи правоохоронних органів в напрямку криміналізації будь-яких виявів флірту як підготовчої частини сексуальних домагань. Як було з'ясовано вже пізніше, «полювання на відьмаків» було спричинене нетрадиційною гендерною орієнтацією самої авторки, яка належала до групи войовничих лесбіянок, досвід переживання яких детермінував ненависть до чоловіків та нестерпність щодо ідеї гетеросексуального сексу як такої.

Виклад основного дослідження. У рамках дослідження ідеологічного аспекту гендерного дискурсу в феміністичній соціології виявлено, що гендерні відносини між чоловіком і жінкою є спочатку асиметричними і в зв'язку з тим, що існує поліваріантність поведінкових практик і стереотипів, повна симетрія є неможливою. Гендерна асиметрія є передумовою як позитивних гендерних відносин, що ведуть до гендерного партнерства, так і негативних, які реалізуються в гендерній еклетиці, що має наслідком гендерну дисгармонію. Теоретична думка минулого характеризувала природний диморфізм через протиставлення чоловічих і жіночих якостей, при превалюванні чоловічих.

У феміністичному дискурсі вирізняють три засадничих підходи до аналізу емоційно-чуттєвих відносин: класичний, некласичний і постнекласичний, у зв'язку з чим в історії розвитку суспільства виділено три шаблі розвитку гендерних ідеологій: 1) патріархат (традиційне суспільство, в ньому переважали патріархальні (маскулінні) стереотипи; 2) перехідний період з розкладом патріархальної традиції і виникненням фемінних стереотипів у гендерній культурі і 3) гендерна ідеологія постмодерну, в якій має місце, з одного боку, змішування гендерних стереотипів, статево-рольових моделей і гендерних ідентифікаційних сценаріїв, що веде до формування негативного еклетичного стереотипу у відносинах між статями, а з іншого боку, формування позитивних партнерських стереотипів. Означеним гендерним дискурсам та ідеологіям відповідають різні види маскулінності і фемінності: домінантна, підпорядкована і така, що не відбулася [4].

Сучасна гендерологія (соціологія гендеру) потребує подолання класичної фрагментованості і константності у визначенні чоловічого і жіночого, еклетики (змішання) в характеристиках статей у некласичній науці, а також знаходження виходу з ситуації, що склалася в гендерних відносинах, від якої потерпають в постнекласичній науці через осмислення причин гендерної дисгармонії, проблем в статевої ідентифікації, соціалізації, міжособистісних, соціально-економічних та інших відносинах.

У феміністичному гендерному дискурсі спостерігається розширення гендерної проблематики із наполяганням на відмові від класичних моделей

гендерних відносин (маргінальний статус жінок у суспільстві) до неklasичних схем, які передбачають подолання дискримінованого становища жінок у великому бізнесі, релігії та політиці; впровадження оплачуваної зайнятості, як важливої умови для досягнення рівності двох статей; залучення жінок в зайнятість на недискримінаційних засадах, зняття інституційних бар'єрів для отримання загальної та професійної освіти, забезпечення рівності можливостей; подолання гендерної нерівності і асиметрії на ринку праці, дискримінації та сегрегації; усунення гендерних розривів в оплаті праці; розв'язання «конфлікту часу» і подвійної зайнятості жінок (на роботі та в домогосподарстві); створення контрактальної системи внутрішньо-сімейного розподілу доходів.

Феміністична соціологія зацентровується також на проблематиці залучення жінок в неоплачуваному секторі праці при збільшенні їх продуктивного навантаження, констатуючи факт зниження трудового навантаження в неоплачуваному секторі при скороченні часу відпочинку і підвищенні інтенсивності праці. В дискурсі гендерної нерівності мусуються також теми поглиблення гендерної нерівності в процесах глобалізації, поглиблення гендерної нерівності, фемінізації бідності і відстороненості жінок від контролю над капіталом і ресурсами.

Основні тенденції сучасної економічної кризи вплинули на гендерні відносини і сприяли розвитку гендерної дисгармонії, яка проявляється в підриві економічної позиції чоловіків як основних годувальників в сім'ї, у зростанні економічної активності жінок і, як наслідок, підданих істотної ерозії традиційних гендерних ролей. При цьому гендерний розподіл «природних» соціальних ролей впливає на розподіл праці і механізми прийняття рішень і доходів у домогосподарстві.

У сфері зайнятості феміністична соціологія констатує наявність тенденцій, що сприяють розвитку дисбалансу в гендерних відносинах, зокрема: незабезпеченість соціального та правового захисту і гарантій прав трудящих (як чоловіків, так і жінок); відсутність страхування виробничої діяльності, пенсійних послуг в неформальному трудовому секторі; економія на податках, відратування до фондів соціального страхування за допомогою нарахувань і виплати мінімальної зарплати; жорстка горизонтальна сегрегація, де відбувається виконання різних видів «чоловічих» і «жіночих» робіт, і вертикальна сегрегація, де відбувається виконання різних функцій; переважання на ринку праці латентних процесів над відкритими, що призводить до прихованого безробіття і прихованої зайнятості, яка не контролюється; порушення соціально-трудова прав; інтенсифікація чоловічої та жіночої праці, яка позначається на: збільшенні тривалості робочого дня, більш високих навантажень, напруженому ритмі роботи в нічні зміни, зростаючих вимогах роботодавців до кваліфікації і рівня їхньої освіти, посилення контролю над трудовим процесом з боку роботодавця, суміщенні різних робіт для однієї людини і створення робочих місць без чітко визначених обов'язків.

Зазначені тенденції на ринку праці руйнують

гендерні відносини і не сприяють виникненню і зміцненню в суспільстві партнерських відносин. Необхідно змінювати дані негативні тенденції, щоб з'явилася більше можливостей, що сприяють становленню партнерства в гендерних відносинах.

Реалізація партнерства в гендерних відносинах має забезпечуватися шляхом рівного розподілу внутрішньо-сімейних владних повноважень, а верховенство в сім'ї не повинно визначатися економічними інвестиціями подружжя; часткова або повна зайнятість чоловіків і жінок має бути рівною як у виробничому секторі, так і в сфері домашньої праці; кар'єра має бути цінністю для всіх гендерно-статевих груп; підвищення доходів жінок має сприяти продуктивним витратам домогосподарств; полегшення податкового тягаря осіб, які виховують своїх дітей за відсутності одного з батьків має стосуватися як чоловіків, так і жінок; нівелювання постулату про спеціалізацію в шлюбі (зниження обсягу домашньої праці, активність поза домогосподарством, загальне зростання зайнятості, регулювання рівня народжуваності) має стосуватися як чоловіків, так і жінок. Свідома згода як з боку чоловіка, так і з боку жінки щодо егалітарної моделі гендерних відносин має супроводжуватися прийняттям на себе, відповідно, чоловічих та жіночих зобов'язань. Дослідження правового аспекту гендерного дискурсу дає підстави вважати, що центральними темами до початку ХХ століття були: тема правового захисту чоловічої влади, чоловічих правових переваг над жіночою статтю і тема гендерно-правової рівності, яка в силу відомих причин в класичній традиції тільки декларативно заявлялася, але не могла реалізуватися в повній мірі і набула своєї реалізації тільки в неklasичній традиції і соціально-політичній і правовій практиці в ХХ столітті. Означені тенденції вплинули на становлення сучасних гендерно-правових відносин і сприяли поширенню дисбалансу в цих відносинах.

Гендерна асиметрія є передумовою поширення дисгармонії в різних соціальних площинах і, зокрема, в правовому полі. Правова еkleктика виявляється в реалізації правових норм на практиці, де одні норми змішуються з іншими і суперечать одна одній, при цьому обмежуючи права однієї із статей. Виникає тенденція до того, що правові норми змішуються з соціокультурними і моральними нормами, що веде до порушення гендерного балансу, в результаті чого гендерна правова ментальність не збігається з гендерною правовою реальністю.

Висновки. Проведений аналіз ідеологічного аспекту гендерного дискурсу початку ХХІ століття є зорієнтованим на пошук сучасної гендерної ідеології егалітаризму та толерантності, яка могла б вкоренитися в менталітеті різних суспільств. Аналіз взаємозв'язку різних ідеологій і культури дозволяє стверджувати, що будь-яка ідеологія тільки тоді може виконувати свою позитивну функцію, коли вона спирається на цінності певної культури. В іншому випадку вона не отримує соціальної підтримки.

Позитивним рішенням для подолання гендерної дисгармонії в Україні можна вважати розробку і поширення сучасного гендерного ідеологічного кон-

структу толерантності, діалогічності, двосуб'єктності у відносинах двох статей.

У рамках дослідження ідеологічного аспекту гендерного дискурсу в феміністичній соціології стає очевидним, що в процесі гендерної соціалізації чоловік і жінка проходять доідеологічний (до повноліття) і постідеологічний етапи. На цьому шляху в декількох напрямках (правовому, економічному, релігійному) формуються ціннісні гендерні орієнтації, відбувається засвоєння гендерних норм і їх оцінка, і тільки в подальшому відбувається зміна гендерної поведінки та набуття гендерної компетентності.

Оновлення гендерних знань і навичок як складників гендерної компетентності відбувається швидше, аніж зміна найважливіших ціннісних гендерних орієнтацій і вірувань. Для сучасного світу є характерною поліваріантність культур і моделей гендерної соціалізації. У феміністичній соціології прийнято виділяти три базові типи гендерних ідеологій і відповідних їм моделей гендерної соціалізації: а) патріархальна гендерна ідеологія і соціалізація, які характеризуються відсутністю усвідомленості, значущих змін, почуттям наступності життя, автоматичним засвоєнням поведінкових реакцій, що відповідають всім стандартам цієї культури; б) модерністська гендерна ідеологія і соціалізація характеризуються такою переважаючою моделлю поведінки, як прийняття нових норм поведінки, активністю і самостійністю в жіночій поведінці, дорослі можуть вчитися у дітей, діти намагаються виробляти свій стиль пове-

дінки, який різниться щодо поведінки їхніх батьків, конфліктом поколінь, великою соціальною мобільністю; в) сучасна гендерна ідеологія і соціалізація характеризуються тим, що майбутнє для обох статей є непрогнозованим і некерованим, відсутністю взаєморозуміння між батьками і дітьми; відмінністю гендерних стандартів батьків та дітей. Для сучасної гендерної ідеології та моделі соціалізації є характерною також поліваріантність виділених нами стереотипів гендерних відносин (патріархальні, фемінні, партнерські і еkleктичні), відсутність чіткого превалювання гендерних стереотипів і їх комбінації.

Аналіз ідеологічного аспекту гендерного дискурсу дозволяє виділити декілька гендерних ідеологем і гендерних ідеологічних конструктів, за допомогою яких здійснювалася регуляторика гендерних відносин між статями: а) концепція традиційних (патріархальних) відносин; концепція формальної рівності («подвійних стандартів»); концепція реальної гендерної рівності (гендерного егалітаризму); концепція андрогінії (гендерного та статево-рольового усереднення).

Деякі з цих концепцій було відтворено в окремих положеннях класичних ідеологій (лібералізму, консерватизму, соціал-демократії, марксизму). На наш погляд, всі дані концепції пропонують доволі одностороннє фреймування відносин між статями і тільки концепція гендерного партнерства є найбільш прийнятною в сучасному суспільстві на початку ХХІ століття.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Батлер Дж. Психика власти: теорії суб'єкції [Текст] / Дж. Батлер. – Харьков: ХЦГІ; СПб.: Алетейя, 2002. – 168 с.
2. Виноградова Т.В. Феминистская критика науки [Текст]: науч.-аналит. обзор / Т.В. Виноградова. – М.: РАН ИНИОН, 2001. – 88 с.
3. Дворкин Р. О правах всерьез [Текст] / Р. Дворкин. – М.: РОССПЕН, 2004. – 392 с.
4. Ладыкина Т.А. Феминизм в культуре постмодерна [Текст]: автореф. дис. ... канд. филос. наук / Т.А. Ладыкина. – Омск, 2002. – 23 с.
5. Мид М. Мужское и женское: исследование полового вопроса в меняющемся мире [Текст] / М. Мид. – М.: РОССПЭП, 2004. – 416 с.
6. Ритцер Дж. Современные социологические теории [Текст] / Дж. Ритцер. – 5-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 688 с.
7. Святненко І.О. Гендерна культура як соціологічний концепт: до постановки проблеми [Текст] / І.О. Святненко // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані». – 2015. – № 10/1 (126), жовтень. – С. 103-109.
8. Трофимова Е.И. Терминологические вопросы в тендерных исследованиях [Текст] / Е.И. Трофимова // Общественные науки и современность. – 2002. – № 6. – С. 178-188.
9. Филлиппс Ч.Т. Феминизм и семья: историко-социологический аспект [Текст] / Ч.Т. Филиппс. – М.: «Грааль», 2002. – 176 с.
10. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет [Текст] / М. Фуко. – М.: Кастраль, 1996. – 448 с.
11. Фридан Б. Загадка женственности [Текст] / Б. Фридан. – М.: Изд-во «Прогресс», 1994. – С. 102-110.
12. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – 2-е изд. – Т. 21. – С. 23-178.
13. Ярская-Смирнова Е.Р. Одежда для Адама и Евы: очерки гендерных исследований [Текст] / Е.Р. Ярская-Смирнова. – М.: РАН ИНИОН; Саратов: гос. техн. ун-т, Центр соц. политики и тендерных исслед., 2001. – 254 с.

REFERENCES:

1. Batler, Dzh., 2002. Psihika vlasti: teorii sub'ektsii [The power psychic: the theory of subject]. Harkov: HTsGI; SPb.: Aleteyya, 168 (in Russian).
2. Vinogradova, T.V., 2001. Feministskaya kritika nauki [Feminist criticism of science]. M.: RAN INION, 88 (in Russian).
3. Dvorkin, R., 2004. O pravah vserez [About rights seriously]. M.: ROSSPEN, 392 (in Russian).
4. Ladyikina, T.A., 2002. Feminizm v kulture postmoderna [Feminism in the culture of postmodernity]. Omsk, 23 (in Russian).
5. Mid, M., 2004. Muzhskoe i zhenskoe: issledovanie polovogo voprosa v menyayushchemsya mire [Male and female: the study of the sexual question in a changing world]. M.: ROSSPEP, 416 (in Russian).

6. Rittser, Dzh., 2002. Sovremennyye sotsiologicheskie teorii [Modern sociological theories]. SPb.: Piter, 688 (in Russian).
7. Svyatnenko, I.O., 2015. Henderna kul'tura yak sotsiolohichnyy kontsept: do postanovky problemy [Gender culture as a sociological concept: to the problem]. Naukovo-teoretychnyy i hromads'ko-politychnyy al'manakh «Hrani» 10/1 (126), zhovten', 103-109 (in Ukrainian).
8. Trofimova, E.I., 2002. Terminologicheskie voprosy v tendernykh issledovaniyakh [Terminological issues in gender studies]. Obschestvennyye nauki i sovremennost' 6, 178-188 (in Russian).
9. Fillips, Ch.T., 2002. Feminizm i semya: istoriko-sotsiologicheskiy aspekt [Feminism and the family: the historical and sociological aspect]. M.: «Graal», 176 (in Russian).
10. Fuko, M., 1996. Volya k istine: po tu storonu znaniya, vlasti i seksualnosti. Raboty raznykh let [The will to truth: beyond knowledge, power and sexuality. Works of different years]. M.: Kastral, 448 (in Russian).
11. Fridan, B., 1994. Zagadka zhenstvennosti [The mystery of femininity]. M.: Izd-vo «Progress», 102-110 (in Russian).
12. Engels, F. Proishozhdenie semi, chastnoy sobstvennosti i gosudarstva [The origin of the family, private property and the state]. 21, 23-178 (in Russian).
13. Yarskaya-Smirnova, E.R., 2001. Odezhda dlya Adama i Evyi: ocherki gendernykh issledovaniy [Clothes for Adam and Eve: essays on gender studies]. M.: RAN INION; Saratov: gos. tehn. un-t, Tsentri sots. politiki i tendernykh issled., 254 (in Russian).

Пархоменко Олег Иванович – аспірант
Класичний приватний університет
Адреса: 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70-б
E-mail: parkhomenko_oleg@ukr.net

Parkhomenko Oleh I. – postgraduate
Classical private university
Address: 70-b, Zhukovs`kogo str., Zaporizhzhya, 69000, Ukraine
E-mail: parkhomenko_oleg@ukr.net